

כמה מילים / יעקב דורצ'ין

רק כמה מילים על התערוכה המפתיעה והבלתי צפויה הזאת. התערוכה מפתיעה מכמה טעמים. קודם כל הבחירה דווקא ביחיאל שמי, דרך פניה שהיא בעיקרה אופטימית, כזו שעדיין תופסת את האמנות כשיחה שהולכת ונמשכת, בין-דורית, בונה ונגזרת כלפי תרבות שאיננה רק איזה קוניונקטורה מזדמנת של צרוף נסיבות. מאליו עולה השאלה מה בעצם התוקף של מהלך כזה, ציורים כאלה, מול חברה שהתפרקה מכול אתוס מלכד. גם הבחירה בִּפְסָל איננה מפתיעה. פיסול בעיני הוא קומת הקרקע של האומנויות. הוא כמעט סוג של בריאה. הנוכחות הפיזית של הפסלים כדבר ממשי, כמשהו נוכח בממשות, מאפשר לעגון לרגע, ולהשיג השהייה. הבחירה של עידית בשמי היא לדעתי בעיקר אינטואיטיבית, וכל ניסיון לנמק את הבחירה הזאת בדרך תמטית תהיה בהכרח רדוקטיבית. מעבר לרקע המשותף של הקבוץ, הבחירה בשמי כשותף קשורה במהודק לאופי הפיסול שלו. שמי התרחק כמעט באדיקות מכל התפענחות דרך דימויים, הביא את הפסלים הגרומים והגרדומיים שלו כחייץ שאין בו פשרות מול הצורך האנושי המובנה בדמיון שכל כך רווח באמנות האירופית, וברור שהוא זיהה את המצע הרעיל שעליו היא צמחה. בכך הוא הקדים גם את מקביליו האמריקאים, אנשים כמו דיויד סמית, מדרוול, פרנץ קליין ואפילו אנטוני קארו. מהבחינה הזאת הייתי אומר שיחיאל שמי הוא אולי הקיצוני שבמודרניסטים הישראלים. החומרה והחתימה העקשנית והיבשה למשהו בעל חוקיות אימננטית איננה דבר של מה בכך, מדובר בעמדה אתית כמשהו פעיל ונמשך, מעשה מובדל מהסטיכיה. הפן הכל כך מובהק של הפיסול של שמי מגדיר מיידית וכמעט באופן אוטומטי את מה שלא נכנס לפסלים, זו מהותה של הדיאלקטיקה, ובתפר הזה נכנסת עידית.

הנוכחות של שמי בציורים האלה היא תמרורת ומחמשת את הציורים כסוג של עדות, בעיקר בציורים הדיכוטומיים. יאיר גרבוז אמר פעם שציורים נולדים מבוגרים, זה נכון כמובן וקשור לקונקרטיזציה של האירוע הציורי. ואני חושב שאת הילדות מביא איתו המתבונן תמיד דרך מכלול של תלאות סובייקטיביות. דרך ציור טוב אפשר לעשות סדר חדש בזיכרונות; יחיאל שמי, מגדלי הסילו והחצר הגדולה בקבוץ. המרחב וחלל ההתחוללות שעידית מחפשת כבר מזמן לא קיים, וזיכרונות הם רק עדות נסיבתית שלא מאפשרת להגיע אל "הַנְדִּבָּד הַפְּרָאשִׁיתִי" שאליו היא שואפת. זה בעצם מה שעושה את הציורים האלה למעניינים כל כך, הידיעה שאי אפשר להגיע, וההחמצה הוודאית על קו ההתחלה של כל אחד מהציורים. "המסת הרקמות" שעושה עידית לפסלים של שמי דרך הציורים שלה יכולה אולי להזכיר תהליך שמאני של ריפוי דרך התמיינות חדשה למרקם שכולו געגוע אוטופי.